

Nr 33

Utbildningsutskottets betänkande i anledning av motion om ett svenskt utbildningssystem efter mönster av det brittiska The Open University.

Motionen

I motionen 1972:1170 av herr Wikström m. fl. (fp) yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att frågan om ett svenskt "öppet universitet" efter mönster av det brittiska Open University utreds.

The Open University är den samlade beteckningen på ett utbildningssystem som utvecklats i Storbritannien i syfte att vidga möjligheterna till högre utbildning. Universitetet vänder sig i första hand till yrkesarbetande som är över 21 år och som inte tidigare kommit i åtnjutande av högre utbildning. Det krävs inga formella kvalifikationer för att söka inträde vid universitetet.

Kännetecknande för det ifrågavarande utbildningssystemet är att man söker tillgodose vuxenstuderandes speciella behov genom en kombination av olika läromedel, där radio och television utgör viktiga inslag i de olika kurserna. Innevarande år är enligt uppgift utlagt 30 sändningstimmar i veckan i radio och likaledes 30 sändningstimmar i televisionen. De studerande erhåller regelbundet från universitet korrespondensmaterial. Varje kurs omfattar 36 studiepaket. I t. ex. matematik och naturvetenskap innehåller ett studiepaket i genomsnitt 10 timmars arbete per vecka, varav öterundervisningen uppgår till två halvtimmessprogram i veckan, lika fördelade på radio och television.

För den lokala servicen är landet uppdelat i 12 regioner med tillsammans över 250 lokala studiecentra. Varje center är utrustat med television, radio och kassetbandspelare samt läsplatser. Där har den studerande även tillgång till studierådgivare och studiehandledare. Korrespondens- och öterundervisningen kompletteras vidare genom att som ett väsentligt moment i utbildningssystemet ingår en tids obligatoriska studier vid en sommarskola, där den studerande får fullfölja uppgifter som han svårligen kan göra på hemorten, t. ex. laboratoriearbete.

Remissyttrandena

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från universitetskanslersämbetet (UKÄ), Sveriges Radio och kommittén för television och radio i utbildningen (TRU-kommittén). UKÄ har till sitt yttrande fogat yttranden från rektorsämbetena vid universiteten i Lund och Stockholm.

U K Ä anser någon särskild utredning om ett svenskt "eteruniversitet" inte behövlig, då erfarenheter vunna inom The Open University genom olika kontakter via det inom OECD och Europarådet pågående utbildningssamarbetet fortlöpande kan beaktas under redan pågående utredningsarbeten m. m. I stället för att bygga upp ett nytt system för distribution av utbildning på viss nivå bör det enligt UKÄ:s mening vara angeläget att inrikta intresset på att söka samordna de resurser som redan står till buds. Ämbetsverket anför vidare:

Open University är ett intressant försök att med hjälp av ett system för integrerat utnyttjande av olika läromedel och undervisningsformer vidga möjligheterna till högre utbildning. De erfarenheter som härvid vinnas är givetvis av intresse även för svensk utbildningsplanering. Förutsättningarna för en spridning av utbildning på olika nivåer till skilda grupper i samhället är emellertid inte likartade i Sverige och Storbritannien. I stället för att bygga upp ett nytt system för distribution av utbildning på viss nivå bör det i Sverige vara angeläget att inrikta intresset på att söka samordna de resurser som redan står till buds. Behovet av en geografisk spridning och en breddning av utbildningsmöjligheterna till större grupper i samhället bör på ett naturligt sätt kunna tillgodoses genom decentraliserad universitetsutbildning, studieförbundens verksamhet, folkhögskolor, kommunal vuxenutbildning m. m. Genom att stimulera utvecklingen av läromedel och genom att på olika sätt underlätta för kursarrangörer att utnyttja de resurser som redan finns vid exempelvis läromedelscentraler bör man inom ramen för existerande utbildningsorganisation kunna åstadkomma motsvarande resultat som vid Open University. Samtidigt bevaras och vidareutvecklas härigenom den enligt UKÄ:s mening värdefulla mångfalden i utbildningsutbudet.

Frågan om möjligheterna att utnyttja etermedierna i undervisningen och därmed sammanhängande problem övervägs för närvarande inom flera utredningar t. ex. TRU-kommittén, 1969 års radioutredning och FOKO-kommittén inom Folkbildningsförbundet. Även den nya TRU-kommitténs arbete kommer att behandla dessa frågor. I den försöksverksamhet med distribution av högre utbildning, de s. k. projekten II och III, som UKÄ efter förslag av U 68 planerar, kommer att prövas kombinationer av olika undervisningsformer och läromedel vilka i flera avseenden liknar den undervisning som bedrivs vid Open University.

Rektorsämbetet vid universitetet i Lund, som anser att den yrkade utredningen bör anstå, har understrukt betydelsen av en fastare anknytning av television och radio i utbildningen till lokala pedagogiska resurser och arrangemang. Rektorsämbetet kan ej instämma i motionärernas bedömning att behov föreligger av ett särskilt utbildningsteknologiskt institut. Försöksverksamhet av ifrågavarande slag bör i stället utgå från existerande ämnesinstitutioner och utnyttja de enheter för pedagogiskt utvecklingsarbete, som är under uppbyggnad.

När det gäller att ge postgymnasial utbildning åt andra grupper än ungdomar i direktutbildning har vi i Sverige hunnit längre än flertalet andra jämförbara länder påpekar *rektorsämbetet vid universitetet i Stockholm*. En eventuell utredning måste enligt ämbetets mening få ett vidare syfte än att enbart införa ännu ett distributionssätt.

För det första finns det ingen anledning att som enda utländska förebild studera det brittiska Open University. Åtskilliga länder prövar för närvarande nya lösningar på de problem det här gäller. Sålunda finns t. ex. i USA flera intressanta projekt; som exempel kan nämnas verksamheten vid det till New York State University hörande Empire State College, där man kombinerar aktiv uppsökning och rådgivning, individuella studieprogram och studiecentra nära arbetsplatsen eller hemmet. Vidare experimenterar man vid flera franska universitet med nya typer av utbildning. Ett exempel är universitetet i Vincennes. Slutligen torde man kunna lära åtskilligt av de omfattande erfarenheterna i Östtyskland.

För det andra kan de utländska erfarenheterna inte utnyttjas rationellt utan att man skaffar sig en helhetsbild av distributionen av den postgymnasiala utbildningen. En sådan saknas för närvarande. Även inom U 68 synes man i huvudsak begränsa uppmärksamheten till det statliga (och i viss utsträckning det kommunala) högskoleväsendet. Emellertid är det angeläget att kartlägga hela fältet, dels för att bedöma vilka ytterligare insatser som är mest nödvändiga, dels för att om möjligt klarare avgränsa de olika berörda organens verksamhetsområden. Särskilt är det nu oklart var gränsen går mellan bildningsförbundens och universitetens verksamhet. Trots ett i allmänhet gott samarbete förekommer t. ex. redan nu rena dubbleringar på samma ort. Då det är tänkbart att denna verksamhet kommer att expandera på båda hållen, kan situationen inom några år bli besvärlig.

Sveriges Radio anser ifrågavarande brittiska utbildningssystem vara av stort intresse och framhåller att bedömningen av radions och televisionens roller i ett system av denna typ överensstämmer med de erfarenheter som Sveriges Radio gjort. Medierna spelar en kvalitativt mycket betydelsefull men kvantitativt mindre betydelsefull roll. Med Sveriges Radios erfarenhet stämmer också uppfattningen, att de stora problemen med eterburen vuxenundervisning ligger på mottagarsidan. Medierna räcker inte att själva fylla rekryterande och kvarhållande funktioner, om man vill nå de verkligt lågutbildade. Dessa frågor vore värda ett ingående studium. Huruvida ett sådant studium, om det kommer till stånd, bör ske inom en särskild utredning eller inom kommittén för den fortsatta verksamheten med television och radio i utbildningen lämnar Sveriges Radio öppet.

T R U -- kommittén understryker det angelägna i att man i tillämpliga delar överför erfarenheterna från The Open University till motsvarande svenska förhållanden, men anser det mindre lämpligt att nu tillkalla den i motionen föreslagna utredningen.

Utskottet

I Storbritannien introducerades för några år sedan ett utbildningssystem som benämns The Open University. Universitetet bygger på försök att tillämpa en utbildningsteknologisk helhetssyn. Däri ingår utnyttjandet av ett mångsidigt medie- och läromedelssystem. Inom The Open University görs således försök att kombinera bl. a. självinstruerande material, korrespondensundervisning, televisions- och radioprogram samt

övningsundervisning vid särskilda sommarkurser. Av central betydelse är att utbildningen stöddes av ett nät av återkopplingstillfällen. Genom bl. a. diagnostiska prov får därvid såväl lärare som elever kontinuerlig information om gjorda framsteg i inläringen. Detta möjliggör en ökad anpassning av utbildningen till enskilda studerandes behov. Individualiseringen förstärks av att en och samma handledare följer den studerande genom hela studiekursen. Vidare har de studerande tillgång till studierådgivare med pedagogisk funktion vid lokala studiecentra på platser över hela landet.

I motionen 1972:1170 föreslås att en utredning skall få i uppdrag att med The Open University som mönster studera frågan om ett motsvarande svenskt utbildningssystem. Syftet skulle bl. a. vara att uppnå en mera samordnad planering och utbyggnad i Sverige av undervisningen på olika nivåer för vuxna. Bl. a. berörs i motionen behovet av ett institut för undervisningsteknologi, som enligt motionärernas mening bör vara så upplagt att produktionen av kurserna kan samordnas med registrerings-, kontroll- och uppföljningsfunktionerna.

I vårt land har den eterburna vuxenutbildningen hittills prövats i endast begränsad omfattning. Frågan om möjligheterna att i ökad utsträckning utnyttja etermedierna i undervisningen samt därmed sammanhängande problem övervägs för närvarande inom flera utredningar. TRU:s hittillsvarande arbete kommer att fortsättas av en ny tillsatt kommitté — här kallad TRU II — som har fått till uppgift att planera och leda en fortsatt verksamhet som enligt kommitténs direktiv skall vara inriktad på — förutom förskola — vuxenutbildning på alla utbildningsnivåer. I uppgiften ingår att lägga fram förslag om hur radio- och tv-inslag m. m. skall utnyttjas på nämnda områden. Därvid skall beaktas även andra distributionsformer än eterdistribution. Vidare skall kommittén lägga fram förslag till den framtida mer definitiva organisationen för en sådan verksamhet. 1969 års radioutredning arbetar med frågan om ökat sändningsutrymme i ljudradion för utbildnings- och informationsändamål m. m. Av universitetskanslersämbetets remissyttrande framgår att ämbetsverket planerar försöksverksamhet med distribution av högre utbildning i vilken man kommer att pröva kombinationer av olika undervisningsformer och läromedel vilka i flera avseenden liknar den undervisning som bedrivs vid The Open University. Sveriges Radio har dokumenterat att utvecklingen av The Open University följs av utbildningsprogram-enheten. Sålunda anordnade denna enhet förra året en utbildningsdag vid vilken det brittiska utbildningssystemet var en huvudpunkt.

Det synes inte råda några delade meningar om att vi i vårt land bör söka tillgodogöra oss och till svenska förhållanden anpassa erfarenheterna från ifrågavarande brittiska utbildningssystem. Utskottet vill erinra om vad Sveriges Radio i sitt remissyttrande betonat, nämligen att de stora problemen med eterburen vuxenundervisning i Sverige ligger på mottagar-sidan. Som rektorsämbetet vid universitetet i Stockholm framhållit är också andra utländska förebilder av intresse.

Utskottet har i det föregående pekat på några svenska utredningar m. m. som arbetar med hithörande frågor och utskottet kan inte ansluta sig till tanken att ytterligare en utredning skall tillkallas. Utskottet vill emellertid peka på angelägenheten av en ökad samordning i utredningsarbetet. Enligt utskottets mening måste huvudansvaret för att det brittiska utbildningssystemet och andra motsvarande system studeras ligga på *ett* organ, som bär ansvaret för att utredningsarbetena resulterar i en samlad överblick över behov och befintliga resurser samt i reformförslag som är resultatet av en helhetssyn. Utskottet har funnit sig så kunna tolka direktiven för TRU II att detta huvudansvar ligger på kommittén. Utskottet förutsätter att TRU II bedriver detta arbete i nära samverkan med bl. a. universitetsmyndigheter och folkbildningsorganisationer. Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet sålunda anfört.

Utskottet hemställer

att riksdagen i anledning av motionen 1972:1170 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om utbildningssystem som utnyttjar etermedierna i undervisningen.

Stockholm den 19 september 1972

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Wikström (fp), Larsson i Staffanstorp (c), Mårtensson (s), Jönsson i Arlöv (s), Nordstrandh (m), Wiklund i Härnösand (s), Gustafsson i Barkarby (s), fru Gradin (s), fru Dahl (s), fru Sundberg (m), herr Berndtson i Linköping (vpk), fru Söder (c), herr Jonsson i Alingsås (fp) och fröken Andersson i Stockholm (c).

